O‘ZBEK RASSOMLARI IJODI ORQALI YOSH AVLODNING BADIIY DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISH

Xayrullayeva Aziza Abdunabi qizi

Jizzax Davlat Pedogogika Universiteti Amaliy fanlar oliy maktabi Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi yo'nalishi 2 kurs talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada o‘zbek rassomlari ijodining yosh avlod badiiy dunyoqarashini shakllantirish va rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Milliy tasviriy san’at namoyandalarining ijodiy merosi, ularning asarlarida aks etgan tarixiy voqealar, milliy urf-odatlar, tabiat manzaralari va insoniy qadriyatlarning tarbiyaviy imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, ta’lim jarayonida o‘zbek rassomlari asarlaridan foydalanish orqali o‘quvchilarning estetik didi, ijodiy tafakkuri, san’atga qiziqishi va milliy madaniyatga hurmatini rivojlantirish masalalariga e’tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: o‘zbek rassomlari, tasviriy san’at, badiiy dunyoqarash, estetik tarbiya, milliy madaniyat, ijodiy tafakkur, rangtasvir, san’at asarlari, yosh avlod.

Bugungi kunda yosh avlodning ma’naviy, madaniy va estetik rivojlanishini ta’minlash ta’lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, globallashuv jarayonida milliy madaniyat va san’atni asrab-avaylash, yoshlarning o‘z xalqining tarixiy va badiiy merosiga bo‘lgan qiziqishini oshirish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bu borada tasviriy san’at, xususan, o‘zbek rassomlarining boy ijodiy merosi katta tarbiyaviy imkoniyatlarga ega. Tasviriy san’at insonning borliqni estetik idrok etishi, voqea-hodisalarni obrazli tasavvur qilishi va o‘z fikrlarini ijodiy ifodalashiga yordam beradigan san’at turidir. Rassomlar o‘z asarlari orqali jamiyat hayotini, insonlarning ruhiy kechinmalarini, tarixiy voqealarni, tabiat go‘zalligini va milliy an’analarni tasvirlaydilar. Bunday asarlarni o‘rganish yoshlarning nafaqat san’atga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, balki ularda mustaqil

fikrlash, kuzatuvchanlik, go‘zallikni his qilish va badiiy tafakkur ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi. O‘zbek tasviriy san’ati uzoq tarixiy taraqqiyot yo‘lini bosib o‘tgan. Xalqimizning qadimiy madaniyati, miniatyura san’ati, me’moriy bezaklari va amaliy san’at an’analari zamonaviy o‘zbek rassomchiligining shakllanishida muhim asos bo‘lib xizmat qilgan. Shu sababli yoshlarni o‘zbek rassomlari ijodi bilan tanishtirish ularning milliy san’atimizga bo‘lgan munosabatini mustahkamlashda alohida o‘rin tutadi [1].

Badiiy dunyoqarash insonning atrof-muhit, jamiyat, tabiat va insoniy munosabatlarni san’at vositasida idrok etishi bilan bog‘liq tushunchadir. U insonning estetik qarashlari, tasavvurlari, hissiy kechinmalari va ijodiy fikrlash qobiliyatini o‘z ichiga oladi. Yosh avlodda bunday dunyoqarashni rivojlantirishda tasviriy san’at asarlari muhim vosita hisoblanadi. O‘zbek rassomlari ijodida milliy hayot tarzi, xalqning urf-odatlari, tarixiy xotirasi va ma’naviy qadriyatlari keng aks ettirilgan. Masalan, O‘rol Tansiqboyev ijodida O‘zbekiston tabiatining betakror manzaralari, tog‘lar, dalalar, bog‘lar va suv havzalarining go‘zalligi o‘ziga xos badiiy talqinda ifodalangan. Uning peyzaj asarlari orqali yoshlar tabiatni kuzatish, ranglar uyg‘unligini anglash va atrof-muhit go‘zalligini qadrlashni o‘rganadilar. Chingiz Ahmarov ijodi esa monumental rangtasvir va dekorativ san’atning yorqin namunalaridan biri hisoblanadi. Uning asarlarida Sharq madaniyati, tarixiy obrazlar va milliy badiiy an’analar o‘z aksini topgan. Rassom ijodini o‘rganish yoshlarning milliy san’atga bo‘lgan qiziqishini kuchaytirish bilan birga, tarixiy va madaniy merosni badiiy idrok etish imkoniyatlarini kengaytiradi [2].

Rahim Ahmedov ijodida inson ruhiyati, tabiat va milliy hayot manzaralari alohida o‘rin egallaydi. Uning portret va rangtasvir asarlarida insonning ichki dunyosi, xarakteri va hayotiy kechinmalari mahorat bilan tasvirlangan. Bunday asarlarni tahlil qilish o‘quvchilarda inson shaxsiga hurmat, kuzatuvchanlik va hissiy idrokni rivojlantiradi. Abdulhaq Abdullayev o‘zbek portret san’atining

rivojlanishiga katta hissa qo‘shgan rassomlardan biridir. Uning portretlarida insonning tashqi qiyofasi bilan bir qatorda, ichki dunyosi va individual xususiyatlarini ochib berishga alohida e’tibor qaratilgan. Yoshlar uning asarlarini o‘rganish orqali portret janrining o‘ziga xos xususiyatlarini, inson xarakterini tasvirlashda rang va kompozitsiyaning ahamiyatini anglaydilar. Shuningdek, Malik Nabiyev ijodi tarixiy rangtasvir rivojida muhim o‘rin tutadi. Uning tarixiy mavzulardagi asarlari yoshlarni ajdodlarimiz hayoti, tarixiy shaxslar va milliy davlatchilik merosi bilan tanishtirishda katta ahamiyatga ega. Ayniqsa, tarixiy obrazlar orqali o‘quvchilarda o‘tmishga hurmat, milliy g‘urur va tarixiy xotira tuyg‘ularini rivojlantirish mumkin.

Estetik tarbiya yoshlarning go‘zallikni his qilishi, san’at asarlarini tushunishi, tabiat va jamiyatdagi nafislikni qadrlashi hamda o‘z ijodiy imkoniyatlarini namoyon etishiga xizmat qiladi. O‘zbek rassomlari ijodini ta’lim jarayoniga keng tatbiq etish ushbu tarbiyaning samaradorligini oshiradi. Rassomlarning asarlarini kuzatish va tahlil qilish jarayonida o‘quvchilar ranglar uyg‘unligi, kompozitsiya, yorug‘lik va soya, tasviriy ifoda vositalari hamda badiiy obraz yaratish usullari haqida bilimga ega bo‘ladilar. Masalan, peyzaj janridagi asarlarni o‘rganish tabiatdagi ranglar o‘zgarishini kuzatishga, portret janrini o‘rganish esa insonning ruhiy holatini badiiy ifodalashga yordam beradi. O‘zbek rassomlari ijodida milliy qadriyatlar va an’analar muhim o‘rin tutadi. Milliy kiyimlar, xalq bayramlari, hunarmandchilik, tarixiy obidalar va kundalik turmush manzaralari tasvirlangan asarlar yoshlarning milliy madaniyatga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. Shu bilan birga, bunday asarlar orqali o‘quvchilar o‘z xalqining tarixiy merosini yanada chuqurroq anglaydilar [3].

Ta’lim jarayonida rassomlarning ijodiy faoliyati haqida ma’lumot berish bilan cheklanib qolmasdan, ularning asarlarini amaliy mashg‘ulotlar bilan bog‘lash lozim. O‘quvchilarga ma’lum bir rassomning asari asosida mustaqil kompozitsiya yaratish, rangtasvir usullarini sinab ko‘rish va badiiy tahlil yozish kabi topshiriqlar berilishi

mumkin. Bu esa nazariy bilimlarning amaliy ko‘nikmalar bilan mustahkamlanishiga yordam beradi. Hozirgi ta’lim jarayonida yoshlarning ijodiy faolligini oshirish uchun zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish muhimdir. Tasviriy san’at darslarida interfaol metodlar, loyiha asosida o‘qitish, mustaqil kuzatish va ijodiy izlanish usullaridan foydalanish o‘quvchilarning badiiy dunyoqarashini rivojlantirishga xizmat qiladi [4].

Jumladan, “Rassom ijodiga nazar” mavzusidagi mashg‘ulotlarda o‘quvchilar taniqli o‘zbek rassomlarining asarlari bilan tanishib, ularning mazmuni, g‘oyasi va badiiy xususiyatlarini tahlil qiladilar. Guruhli mashg‘ulotlarda esa bir nechta rassomning ijodiy yo‘nalishlari o‘zaro taqqoslanib, ularning milliy san’at rivojiga qo‘shgan hissasi muhokama qilinadi. Shuningdek, muzey va ko‘rgazmalarga tashrif buyurish, rassomlar bilan uchrashuvlar tashkil etish, tasviriy san’at bo‘yicha tanlovlar o‘tkazish yoshlarning amaliy tajribasini boyitadi. Ayniqsa, san’at asarlarini bevosita tomosha qilish o‘quvchilarda badiiy obrazlarni chuqurroq his etish va mustaqil estetik xulosa chiqarish ko‘nikmasini shakllantiradi. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi ham tasviriy san’at ta’limi uchun yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Elektron galereyalar, virtual muzeylar, raqamli reproduksiyalar va grafik dasturlardan foydalanish orqali o‘quvchilar o‘zbek rassomlari ijodini kengroq o‘rganishlari mumkin. Bunda zamonaviy texnologiyalar milliy san’at namunalarini yosh avlodga yetkazishning qo‘shimcha vositasi sifatida xizmat qiladi.

O‘zbek rassomlari ijodini o‘rganish yosh avlodning badiiy dunyoqarashini shakllantirishda bir necha muhim natijalarga erishish imkonini beradi. Avvalo, o‘quvchilarning milliy tasviriy san’at tarixi va uning namoyandalari haqidagi bilimlari kengayadi. Ikkinchidan, san’at asarlarini kuzatish va tahlil qilish orqali ularning estetik didi, ranglarni farqlash, badiiy obrazlarni anglash va mustaqil fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi. Bundan tashqari, milliy rassomlar ijodidagi tarixiy

va madaniy mazmun yoshlarning o‘z xalqiga, uning an’analari va ma’naviy merosiga hurmat bilan munosabatda bo‘lishiga yordam beradi. O‘quvchilar rassomlarning hayoti va ijodiy faoliyati bilan tanishish orqali san’atning jamiyat hayotidagi o‘rni, ijodkorning mas’uliyati va badiiy merosning ahamiyatini anglaydilar.Ushbu yo‘nalishda ta’lim samaradorligini oshirish uchun tasviriy san’at mashg‘ulotlarida mahalliy rassomlar ijodiga kengroq o‘rin ajratish, milliy san’at asarlarining reproduksiyalaridan foydalanish, o‘quvchilarning mustaqil ijodiy ishlarini rag‘batlantirish va maktab hamda san’at muassasalari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish maqsadga muvofiqdir [5].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o‘zbek rassomlari ijodi yosh avlodning badiiy dunyoqarashini rivojlantirish, estetik didini shakllantirish va milliy madaniyatga hurmat ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. O‘rol Tansiqboyev, Chingiz Ahmarov, Rahim Ahmedov, Abdulhaq Abdullayev, Malik Nabiyev kabi rassomlarning boy ijodiy merosi yoshlar uchun nafaqat san’at namunalari, balki ma’naviy va tarbiyaviy manba hamdir. Ta’lim jarayonida ushbu ijodkorlarning asarlarini o‘rganish, ularni badiiy tahlil qilish va amaliy ijodiy mashg‘ulotlar bilan uyg‘unlashtirish yoshlarning san’atga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. Eng muhimi, milliy rassomlar ijodi orqali yosh avlodda o‘z tarixiga, madaniyatiga va xalqining ma’naviy merosiga nisbatan faxr va hurmat tuyg‘ulari mustahkamlanadi. Shu bois o‘zbek rassomlari ijodini yoshlar ta’lim-tarbiyasida keng targ‘ib etish kelajak avlodning ma’naviy va estetik kamolotiga xizmat qiluvchi muhim omillardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev N. San’at tarixi. 1-jild. – Toshkent: O‘qituvchi, 1986.
2. Oydinov N. O‘zbekiston tasviriy san’ati tarixidan lavhalar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2016.

3. Hasanov R. Maktabda tasviriy san’atni o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Fan, 2018.
4. Oripov B. Tasviriy san’at va uni o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Ilm-Ziyo, 2015.
5. Abdirasilov S. Tasviriy san’atni o‘qitish metodikasi. – Toshkent, 2012.
6. Oripov B.N. Tasviriy san’atni o‘qitishning zamonaviy pedagogik texnologiyasi, didaktikasi va metodikasi. – Toshkent: Ilm-Ziyo, 2013.